

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Eğitim Fakültesi Mezunu Öğretmenlerin Formasyonla Öğretmenliğe Hak Kazanan Meslektaşlarına İlişkin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi*

Uzm. Psk. Dan. Serhat ULUDEMİR, Su Psikolojik Danışmanlık Merkezi, Eskişehir, e-posta: uludemir26@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3625-7775>

Dr. Psk. Halis ÖZERK, Halis Özerk, Psikoterapi ve Eğitim Enstitüsü, İstanbul, e-posta: halisozerk@halisozerk.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5530-6638>

Öz

Bu çalışmanın amacı, eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin formasyonla öğretmen olan meslektaşlarına yönelik empatik eğilim düzeylerinin incelenmesidir. Çalışmada araştırma evrenini İstanbul ilinde görev yapan çeşitli branşlardan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma örnekleme Basit Seçkisiz Örnekleme (Simple Random Sampling) yöntemiyle 120 öğretmenden oluşturulmuştur. Araştırmaya görüşmeyi engelleyecek kısıtlılığı olanlar ve gönüllü olmayanlar dahil edilmemiştir. Çalışma betimsel tarama modelinde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların empatik eğilim düzeylerini belirlemede Empatik Eğilim Ölçeği uygulanmış, demografik özelliklerine ilişkin bilgileri elde edebilmek için de araştırmacı tarafından oluşturulmuş Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen bulgular SPSS programında betimsel istatistik çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre yaş değişkeni bakımından, yaşı daha büyük olan katılımcıların genç olanlara göre empatik eğilim ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Aynı zamanda meslekte daha uzun süredir faaliyet gösteren öğretmenlerin de empatik eğilim ölçeği puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

* Çalışma, Serhat ULUDEMİR'in Klinik Psikoloji Yüksek Lisans (Tezsiz) Programı, bitirme projesinden (2018-2019) türetilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klinik Psikoloji, Empati, Pedagojik Formasyon.

Makale Gönderme Tarihi: 09.05.2021

Makale Kabul Tarihi: 01.08.2021

Önerilen Atf:

Uludemir, S. ve Özerk, H. (2021). Eğitim Fakültesi Mezunu Öğretmenlerin Formasyonla Öğretmenliğe Hak Kazanan Meslektaşlarına İlişkin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(8): 688-706.

© 2021 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2021, 4(8): 688-706. DOI:[10.26677/TR1010.2021.793](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.793)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**Evaluating Emphatic Tendency Level of Teachers Graduated from Faculties of
Education Towards Their Colleagues Having Pedagogical Formation**

Exp. Psk. Consultant Serhat ULUDEMİR, Water Psychological Counseling Center, Eskişehir, e-mail: uludemir26@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3625-7775>

Dr. Psk. Halis ÖZERK, Halis Özerk, Psychotherapy and Training Institute, İstanbul, e-mail: halisozerk@halisozerk.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5530-6638>

Abstract

The aim of this study is to investigate the level of empathic tendency of teachers who are graduates of faculty of education towards their colleagues who are teachers with formation. In this study, the research universe consists of teachers from various branches working in İstanbul. In this context, the research sample was composed of 120 teachers using Simple Random Sampling method. The study did not include those with disabilities and non-volunteers to prevent the interview. The study was designed and realized in descriptive scanning model. Empathic Tendency Scale was applied to determine the empathic tendency levels of the participants, and the Personal Information Form, which was created by the researcher, was used to obtain information on demographic characteristics. The findings were evaluated and discussed within the framework of descriptive statistics in SPSS program. According to the results obtained in the study, it was seen that the older participants had higher scores than the empathic tendency scale in terms of age variable. At the same time, it has been found that the teachers who have been active in the profession for a long time have higher scores of empathic tendency scale.

Keywords: Clinical Psychology, Empathy, Pedagogical Formation

Received: 09.05.2021

Accepted: 01.08.2021

Suggested Citation:

Uludemir, S. and Özerk, H. (2021). Evaluating Emphatic Tendency Level of Teachers Graduated from Faculties of Education Towards Their Colleagues Having Pedagogical Formation, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 4(8): 688-706.

© 2021 Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi.

GİRİŞ

Empati kavramı, ilk olarak Carl Rogers tarafından 1970 yılında, “Bir kişinin kendisini karşısında bulunan kişi yerine koyarak olay ve durumlara onun sahip olduğu bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu karşısındaki kişiye iletme süreci” olarak tanımlanmıştır (Aktaran: Akkoyun, 1983:103).

Borke (1973), empatiyi yaşamın her alanında insan ilişkilerinde sosyal uyuma katkısı olan en temel özelliklerden biri olarak tanımlamaktadır.

Empati, psikolojide ve psikiyatride terapistin danışan veya hasta ile etkileşiminde eğitim alanında da öğretmenin öğrenci ile etkileşiminde etkin bir iletişim için çok önemli bir beceri olarak adından sıkça söz edilen bir kavramdır (Dökmen, 1994:119).

Şişman (2007: 21)’a göre eğitim sisteminin en önemli ögesi öğretmendir. Öğretmenlik bilgi, beceri gibi bilişsel alan yeterlilikleri gerektirmesinin yanı sıra tutum ve davranış gibi duyuşsal alan yeterlilikleri de gerektiren bir meslektir.

Öğretmenlik mesleğinin gereklerinden biri de bireyde empati kurabilme yeteneğini geliştirebilmesidir (Onay, Egüz ve Ünal, 2015:566).

Pala (2008)’ya göre de öğretmenlik mesleği, farklı meslek gruplarıyla kıyaslandığında, daha çok empati kurabilme yeteneğini gerektirmektedir.

Bu yaklaşımlardan hareketle; öğretmenlik mesleğini yürüten (ya da yürütmeye talip olan) kişilerde mesleğin önemli bir özelliği olarak vurgulanan empatinin, öğretmenlerin sadece öğrencilerle etkileşimde değil başka kişilerle olan etkileşimlerinde de bu beceriyi kullanabileceklerini düşünmek hatalı olmayacaktır.

Alan yazında, öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin empatik algısını konu alan birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Aykora, Tekin, Özdağ Dereceli ve Uzankaya, 2010; Özen, 2015; Çelik, 2008; Barut, 2004; Engin ve Genç, 2015; Saygılı, Kırıktaş ve Gülsoy, 2015; Bulut ve Düşmez, 2014; Karataş, 2012; Yüksel ve Adıgüzel, 2012; Butt, MacKenzie ve Manning, 2010; O’Sullivan vd., 2009; Thornton, Bricheno ve Reid, 2002; Lipka ve Goulet, 1981).

Türkiye’de öğretmen yetiştirme alanında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından tarihsel süreçte farklı bazı uygulamalara yer verildiği görülmektedir. Bunlar; “İlköğretmen Okulları (1923-1974)”, “İki Yıllık Eğitim Enstitüleri (1974-1982)”, “Köy Eğitim Kursları (1936)”, “Köy Öğretmen Okulları (1937)”, “Köy Enstitüleri (1940-1954)”, “Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri (1937-1979)”, “Yüksek Öğretmen Okulları (1891-1978)”, ve “Deneme Yüksek Öğretmen Okulu (1974-1975)” dur. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)’nun 1981 yılında kurulmasıyla birlikte öğretmen yetiştirme programları üniversitelerde Eğitim Fakülteleri bünyesine alınmıştır. Ancak bu konuda da zaman zaman farklı uygulamalara yer verilmiştir. YÖK ve MEB iş birliği ile eğitim fakültesi dışında pedagojik formasyon ile öğretmen yetiştirme uygulamaları olmuştur. 1989-1992 yılında pedagojik formasyon kursları açılmış ve farklı fakülteden mezun olan kişiler bu kursları bitirerek sınıf öğretmeni olarak istihdam edilmiştir. 2009 yılında yapılan bir düzenleme ile bu tarihe kadar tezsiz yüksek lisans programında yer alan pedagojik formasyon derslerinin Atatürk Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi’nin Fen-Edebiyat fakülteleri ile İlahiyat Fakültelerinde öğrenim gören ve istekte bulunan öğrencilere lisans eğitimleri sırasında bu eğitimin verilmesi kabul edilmiştir. 2010-2011 yılında ise fen-edebiyat fakültelerinden mezun olan kişilere yönelik ortaöğretim alan öğretmeni olabilmeleri için yürürlükte olan tezsiz yüksek lisans eğitimi kaldırılmıştır. 5 Nisan 2012 tarihinde Yüksek Öğretim Kurumu pedagojik formasyon eğitimi, öğretmen fazlalığına neden olmasından dolayı kaldırmıştır. 18 Nisan 2013 yılında Yüksek Öğretim Kurumu, Fen-Edebiyat Fakültesi mezuniyeti

sonrasında Pedagojik Formasyon Eğitimi Programlarının yeniden açılması kararlaştırmıştır. 2013 yılının temmuz ayında Millî Eğitim Bakanlığı'nca 'Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi' çalışmalarında sona doğru gelindiğini duyurmuştur. Bu çalışmayla birlikte Pedagojik Formasyon Eğitimi sonlandırılacağı ve bu eğitimin yerine 'Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Eğitimi' verilmesinin, liselerde görev yapacak öğretmenlerin Eğitim Fakültelerinden değil, alan fakülteleri mezunlarından seçileceği bildirilmiştir. 2017 yılı itibariyle pedagojik formasyon sertifika programları devam etmektedir (Akdemir, 2013).

Öğretmenlik mesleği diğer bazı meslek gruplarıyla kıyaslandığında, daha yüksek oranla empatik duygunun yer aldığı bir meslek grubu olarak görülmektedir. Çünkü öğretmenlerin en önemli özelliklerinden birisi, öğrencilerle ilgilenerek, empatik ilişkiler kurma temeline dayanan, öğrencilerin bireysel dünyalarına girerek pozitif ve güvenli sınıf ortamı sağlamaktır. Çünkü böyle bir ortamda öğrencinin öğrenmeye etkin bir şekilde iştirak ederek başarısının artması ve olumlu davranışların gelişmesi beklenebilir. Öğrenciler öğretmenlerinin, duygularını önemseydiğini fark ettikleri zaman kendilerine değerli algılayarak mutlu olurlar. Bunun aksi durumlarında ise öğrenciler kendilerini değersiz hissederler ve moral bozukluğu yaşarlar. Öğrencilerin duygularını anlayabilen öğretmenler, öğrencilerinin ihtiyaçlarını da anlayabilir ve karşılamaya gayret ederler. Bu şekilde, öğrenciler öğrenmeye, yaratıcılığa ve paylaşmaya yoğunlaşabilirler. Aynı zamanda, duygusal yakınlık, öğretmenin öğrenmeyi arttıran ya da sınırlayan gizli öğeleri fark etmesini sağlar (Pala, 2008: 15).

Günümüzde üniversitelerde yer alan pedagojik formasyon eğitimi, öğretmen yetiştirmede eğitim fakültesinden farklı akademik birimlerde okuyan ya da mezun olmuş olan kişilere öğretmen olma imkânı sağlamaktadır. Fakat bu süreç uygulanan eğitimin yeterliliğinden ve yönteminden; yetişen aday öğretmenlerin mesleki becerilerinden, öğretmenlik mesleğine yönelik olan tutumlarına kadar pek çok konuda tartışma yaratmaktadır (Eraslan ve Çakıcı, 2011).

Engin ve Genç (2015:6-117) gerçekleştirdikleri çalışmadan hareketle, öğretmenlerin empati becerilerinin iletişim süreçleri açısından hayati öneme sahip olduğunu belirtmektedirler. Araştırmacılara göre öğretmenlerin empati yetenekleri ne kadar iyi olursa öğrencilerle olan ilişkilerinin kalitesi de o kadar iyi olacağını ifade etmektedirler.

Türkeli vd., (2017) tarafından spor bilimleri fakültesinde pedagojik formasyon eğitimi olarak öğrenimine devam eden ve mezun olan rekreasyon, antrenörlük eğitimi, spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada sonuç olarak katılımcıların cinsiyet ve medeni durum değişkeni açısından anlamlı bir farklılık saptanmazken, üniversitenin formasyon eğitiminden mezun olan ve formasyon öğrenimine devam eden katılımcılar arasında mezun olan katılımcıların, öğrenim görenlere göre empatik eğilim düzeyleri anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır.

Yapılan başka bir araştırmaya göre, çok defa Kamu Personeli Seçme sınavına (KPSS) girmiş ancak atanamamış öğretmen adaylarının atanamayacaklarına olan inançları pekişmektedir. Bu öğretmen adayları daha çok umutsuzluk duygusuna sahiptirler. Üniversitelerin eğitim fakültelerinin bazı bölümlerine son zamanlarda ihtiyaç fazlası öğrenci alınması, Fen-Edebiyat Fakültesi mezunlarına formasyon verilmesi, öğretmen olarak atanmalarının önünün açılması ve üniversitelerden mezun olan öğrenciden daha az sayıda öğretmen atamalarının yapılması sonucunda öğretmen adayları sorunlar yaşamaktadır. Genellikle maddi boyutta olumsuz koşullara sahip olan öğretmen adayları psikolojik sorunlar yaşamakta, bunlardan bazıları yaşamını sonlandırabilmektedir (Kılıç ve Yılmaz, 2015).

Tüm bu araştırmalardan hareketle, başka fakülte mezunu bireylerin öğretmenlik mesleğine dâhil edilmesi, eğitim fakültesi mezunu olup bu hakkı elde etmiş kişilerin atanma şansını düşürmektedir. Devlet politikalarının bu anlamda değişkenlik göstermesi bunun sonucunda

atanmayı hak ettiğini düşünüp atanamayan öğretmenlerin farklı fakülte mezunu olup öğretmenlik mesleğine giriş yapanlara ilişkin empatik eğilimlerinin olumsuz yönde etkilenebileceği bir problemin varlığını düşündürmektedir.

Bu çalışmanın amacı, eğitim fakültesi mezunlarının farklı fakülte mezunu olup formasyonla öğretmenlik hakkı kazananlara ilişkin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesidir. Aynı zamanda empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet, yaş, atanıp atanmama, hizmet yılı ve farklı alandan gelme değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmasıdır. Bunlara ek olarak bu çalışma ile (empati düzeylerinin tespitine bağlı olarak) MEB tarafından bütün illerde öğretmenlerin, empatik eğilim düzeylerinin gelişmesine ilişkin yapacağı planlamalara katkıda bulunabilmektedir.

Eğitim Fakültesi mezunlarının, formasyon ile mesleğe giriş yapan kişilere karşı empatik eğilim düzeylerinin inceleneyeceği bu çalışmanın, iki farklı sistemden yetişerek öğretmen olan bireylerin birlikte görev yaptıkları kurumlarda uyum içerisinde çalışabilmeleri konusunda fikir vereceği düşünülmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi literatürde (incelenebildiği kadarıyla) öğretmenlik mesleğinin ve öğretmenlerin empatik algısının birçok çalışmaya konu olduğu görülmektedir. Ancak; eğitim fakültesi mezunlarının farklı fakültelerin lisans programlarından mezun olup formasyonla öğretmenlik görevini yürütme hakkı kazananlara ilişkin empatik eğilim düzeylerinin araştırıldığı bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın alan yazında bir boşluğu doldurabilme ve alana katkıda bulunabilme bağlamında önem taşıyabileceği düşünülmektedir.

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Eğitim: Eğitim, "çevre düzenlemesi yoluyla bireyde istendik davranış değişikliği oluşturma süreci" olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre birey, içinde bulunduğu durumyla yeterli bulunmamakta, istendik davranışlarla donatılmak istenmektedir. İstendik davranışlar, öğrenme süreci ile kazanılmaktadır. Öğrenme süreci ise öğrenciler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Sönmez, 1986: 9).

Öğretim: İçsel bir süreç ve ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir (Senemoğlu, 1997:399). Öğretim, eğitimin okulda programlı olarak yürütülen bölümüne denir (Varış, 1985:18).

Öğrenim: Yaşantılara dayalı olarak ürünler ve nispeten kalıcı izli davranış değişiklikleri meydana getirebilmedir. Bireyin bireysel tepkilerini, etkinliklerini ve yaşantılarını çevresiyle uyumlaştıracak şekilde davranışlar geliştirmesi veya farklılaşması olarak ifade edilmektedir (Ertürk, 1972:16).

Empati: Empati kavramı, ilk olarak Carl Rogers tarafından 1970 yılında, "Bir kişinin kendisini karşısında bulunan kişi yerine koyarak olay ve durumlara onun sahip olduğu bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu karşısındaki kişiye iletme süreci" olarak tanımlanmıştır (Aktaran: Akkoyun, 1983:103).

Formasyon: Belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve beceriyi geliştirmekte kullanılan araçların tümü olarak ifade edilmektedir (Demirtaş ve Kırbaç 2016).

Empatik Eğilim

Empatik eğilim, kişilerin empati kurabilme potansiyelleri olarak tanımlanır. Empati kurabilmek için, empatik duyarlılığa ihtiyaç vardır ve empatik duyarlılık, empati kurabilme eğilimini göstermektedir. Eğer kişide yeterli düzeyde empatik eğilim bulunmuyorsa, bu kişilerin empati kuramadığı gözlenmiştir (Özdemir, 2015).

Rogers' a göre empatik eğilim sosyal duyarlılıkla doğrudan ilişkilidir ve her bireyin sosyal duyarlılık seviyesi farklıdır. Sosyal duyarlılık seviyesinin fazla olduğu bireyler, ise empati kurmaya yatkındırlar (Akkoyun, 1983:108).

Empatik eğilim, genelleşmiş empatik cevap olarak düşünülebilir ve iletişimde olunan kişinin hissettiği duyguların benzerinin hissedildiği kişilik özelliği olarak adlandırılır. Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, kadınların empatik eğilimleri, erkelere oranla, bekarların ise evlilere oranla daha yüksek bulunmuştur (Çay, 2017). Empatik eğilimi yüksek olan kişilerde, başkalarına yardım etme davranışının daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Dökmen, 2018: 30).

Buradan yola çıkılarak, yardım etme davranışı ile empatik eğilim arasında ilişki olduğu söylenebilir. Empatik eğilim, erken yaşlarda başlayan ve gelişebilen bir özelliktir. Yüksek seviyede empati kurabilmek için, yardımsever kişilik özelliğinin doğuştan var olması ve eğitimle geliştirilmesi gerektiğini söyleyen araştırmacıların yanı sıra, empatik eğilimin, eğitimle önemli derecede geliştirilemeyeceğini söyleyen araştırmacılar da bulunmaktadır (Kılıç, 2016).

Eğitimde Empati

Eğitim alanında empati, eğitimcilerle öğrenciler arasında sağlam ve etkin iletişim kurulmasında ve bu eğitim programlarının hazırlanıp uygulamaya konulmasındaki bir yöntemdir (Uğur, 2007: 76). Vatandaşlık eğitimi kapsamında hedeflenen hayata dair tecrübelerden birisi de çocuğun sergilediği davranışın, diğer kimseler üzerinde meydana getireceği etkinin farkına olmasını sağlamaya yöneliktir (Kabapınar, 2002: 259).

Hümanist yaklaşımın kurucusu Rogers, empatinin doğuştan getirilmediğini, öğrenildiğini ve öğrenmenin de en hızlı empatik alanlarda gerçekleştiğini belirtmektedir (Yıldırım, 2001: 32-33)

Kişinin, karşıdaki bireyin duygularını ve fikirlerini doğru biçimde anlayabilmesi, algılaması ve bu durumu karşısındaki kişiye aktarması gibi duygu ve biliş temeline dayanan davranışları kapsayan empati, eğitim etkinliklerinde önemli bir değişkendir (Aykora vd., 2010).

Özen (2015) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin "Empatik Eğitim" düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarında empatik eğilim açısından kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha yüksek puan aldıklarını görülmüştür. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç ise; hizmet içi eğitim ile empatik eğilim arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğudur.

Çelik (2008) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin; mesleği isteyerek seçenlerin mesleği istemeyerek seçenlere, mesleği sevenlerin mesleği sevmeyenlere göre empatik eğilim puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Barut (2004) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin empatik eğilim ve çatışma eğilimi düzeylerini etkilediği düşünülen bazı bağımsız değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin; cinsiyetlere ve öğrenimlerini tamamladıkları okullara göre anlamlı bir değişme gösterdiği bulgulanmıştır.

Engin ve Genç (2015) tarafından öğretmen adayları ile gerçekleştirilen çalışmada kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saygılı vd., (2015) yaptıkları çalışmalarında farklı eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerini demografik özelliklere göre belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonuçlarına göre kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Bulut ve Düşmez (2014) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise; öğretmenlerin empatik eğilim becerileri, cinsiyet, medeni durum, kıdem, eğitim düzeyi, mesleği isteyerek seçme ve meslekten memnun olma durumları, mezun olunan fakülte gibi birtakım değişkenler bakımından karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda evli olan bireylerde empatik eğilim beceri düzeyleri, evli olmayan bireylere göre daha yüksek görülmüştür.

Karataş (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin devam edilen program, cinsiyet ve sınıf düzeyleri ile benlik saygısı ve empatik beceri puanları arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre benlik saygısı düzeyleri daha yüksek olarak bulunmuştur. PDR öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine kıyasla benlik saygısı ve empatik becerilerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sınıflar bakımından ise 4. Sınıf öğrencilerinin empatik becerilerinin aynı bölümde öğrenim göre 1. Sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yüksel ve Adıgüzel (2012) araştırmalarında atanamayan ve atanmış öğretmenlerin empatik eğilimlerinin mezun oldukları bölüm, atanma durumu ve cinsiyet değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmada, iki grup öğretmenin de empatik eğilim düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu, iş durumlarının ise puanlarda farklılık oluşturduğu belirlenmiş, atanamayan öğretmenlerin empatik eğilimlerinin atanmış öğretmenlere göre daha düşük olduğu ifade edilmiştir.

Butt vd., (2010) gerçekleştirdikleri çalışmada Güney Asyalı kadınların öğretmenlik mesleğini seçmelerinde etkili olan faktörleri ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Sonuç olarak mesleğin maddi getirisinin iyi olması beraberinde öğretmenlik mesleğinin seçimini etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca mesleğe ilişkin empatik eğilim düzeylerinin de incelendiği araştırmada kadın öğretmen adaylarının mesleki anlamda erkek öğretmenlere göre daha empatik özelliklere sahip olabildiklerini ortaya koymuşlardır.

O'Sullivan vd., (2009) öğrencilerin mesleği seçme konusunda empatik eğilim düzeyleri üzerinde etkili olan faktörleri araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun (%62,4) bu branşa ve spora yatkın olmaları, çocukları sevmelerinin yanı sıra öğretmeye eğilimli olmaları ve öğrencileri daha iyi anlayabildikleri için bu alana yöneldiklerini ifade etmişlerdir.

Thornton vd., (2002) tarafından yapılan bir çalışmada öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini seçmelerinde özgeci nedenlerin varlığı görülmektedir. Öğretmen adayları; öğretmenliğin mücadele gerektiren, toplumda saygın ve önemli bir yere sahip olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda da diğer mesleklere oranla iş bulmalarını kolaylaştırıcı bir etken olduğu kanısındadırlar.

Bastick (2000), gerçekleştirdiği çalışmasında öğretmenlik mesleğini tercih etmede gelişmiş ve gelişmekte olan toplumları karşılaştırmıştır. Araştırma sonucuna göre gelişmiş toplumların öğretmenleri içsel ve özgeci nedenlerden dolayı öğretmenlik mesleğini seçerken, gelişmekte olan toplumların öğretmenleri ise dışsal nedenlerden dolayı öğretmenlik mesleğini seçtiklerini ifade

etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerdeki öğretmen adaylarının özgeci davranışlarla sahiplik ve aidiyet duygularını geliştirdiklerini bu durumun da öğretmenlik mesleğinde karşı daha empatik olabildiklerini göstermiştir.

Amerika’da Gao ve Mager (2011) tarafından Syracuse Üniversitesi’ndeki araştırmada üniversite bünyesinde yer alan “Öğretmen Eğitimi Ulusal Konseyi” tarafından akredite edilen 4 yıllık çift sertifikalı öğretmen yetiştirme programında, öğretmen adaylarının okullardaki sosyo kültürel çeşitliliğe yönelik öz-yeterlik algularını ve empati düzeylerini öğretmen yetiştirme programı çerçevesinde incelenmiştir. Söz konusu program yapılandırmacı yaklaşım ve felsefesini destekler biçimde oluşturulmuş olup öğretmen adaylarının, tipik ve özel çocuklara bugünün kültürel, çoğulcu sınıf ve okullarında eğitim vermelerinin önemi vurgulanmıştır. Programda saha deneyimleri, programda belirlenen zamanlarda kentsel okullar, banliyö okulları ve genel derslikler gibi alt ve üst sınıflardan 9 bölgede denetimli olarak gerçekleştirilmiştir. Programın felsefesi iki temel amaç üzerine oturtulmuştur. Bu amaçlar, tüm öğrencilerin öğrenme ve öğretme sürecinde aktif katılım yoluyla öğrendikleri ve herkesin öğrenebilme yeteneğinde olduğu şeklindedir. Yedi farklı sınıfta toplam 168 öğretmen adayının katıldığı çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgularda genel olarak öğretmen adaylarının sosyo-kültürel çeşitliliğe olan öz-yeterlik inançlarının ve empati becerilerinin anlamlı olduğu, cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık görülmediği şeklindedir. Öğretmen adaylarının sosyo-kültürel çeşitliliğe ilişkin öz yeterlik inançlarının ve empatilerinin programın belli aşamalarında belli odaklara yansıdığı ve katılımcıların algıladığı yeterlik hissinin onların empatik eğilimlerinin ve sosyokültürel farklılıklara yönelik inançlarıyla pozitif bir birliktelik halinde olduğu rapor edilmiştir. Çalışmada ayrıca katılımcıların algıladıkları yeterlik düzeylerini dikkate almaksızın davranışsal sorunlara sahip çocuklara (davranışsal engelli) karşı duygulanımlarının olumsuz olduğu belirtilmiştir. Çalışmada bir yandan programın öğretmen adaylarının okul çeşitliliğine yönelik olumlu tepkiler vermesi için eğitilmesi önerilirken diğer yandan adayların davranışsal sorunlara sahip çocuklara yönelik olumsuz duygular biriktirdiğinin görüldüğü rapor edilmiştir.

Lipka ve Goulet (1981), öğretmenlik yapan ve öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını, öz-kontrollerini ve empatik eğilimlerini inceledikleri araştırmalarında öğretmen ve öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları, öz-kontrolleri ve empatik eğilimlerini iki faktöre göre değerlendirmişlerdir. Fedakârlık ve yararlılık olarak adlandırılan bu iki faktörde her birinde 4 adet olmak üzere toplamda 8 alt faktörde detaylandırılmıştır. Tutum, öz-kontrol ve empati fedakârlık faktörü altında Estetik, çaba, insancıl ve sosyal alt faktörleri; yararlılık faktörü altında ekonomik, saygınlık, nitelik ve güvenlik alt faktörlerine göre değerlendirmişlerdir. Çalışmaya yaşları 22-42 arasında değişen 81 kadın, 56 erkek olmak üzere 137 öğretmen ve yaşları 18-23 arasında değişen 138 kadın ve 25 erkek olmak üzere toplam 163 öğretmenlik eğitimi alan öğrenci katılmıştır. Çalışma öğretmen adayları ve öğretmenlerin mesleğe yönelik tutumlarının, öz-kontrollerinin ve empatik inançlarının birbirlerine yönelik farklı algularını ortaya koyduğu belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının aktif çalışma hayatında yer alan öğretmenler hakkında yanıtladıkları ekonomi ve saygınlık sorularına verdikleri yanıtların toplam puanları öğretmenlerin öğretmen adayları hakkında değerlendirme puanlarından daha düşük olduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının genellikle fedakârlık faktörünün öğelerini hafife alırken yararlılık faktörü öğelerinin önemini abartmış oldukları belirtilmektedir. Öğretmenlerin ise 8 öğeyi de önemli olarak algıladıkları rapor edilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde görev yapmakta olan çeşitli branşlardan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul’un Şişli ve Bağcılar ilçelerinde görev

yapan ve rastgele bir biçimde seçilen 120 öğretmen oluşturmaktadır. Bu ilçelerin seçilmesindeki temel amaç ilçelerin nüfusunun fazla olması ve sosyoekonomik ve kültürel olarak birbirinden farklılaşmasıdır. Alınan örneklemin evreni daha yakından temsil edeceği düşünülmüştür.

Veri toplama araçları olarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan (demografik değişkenlere ilişkin soruların yer aldığı) Kişisel Bilgi Formu ile Dökmen (1988) tarafından geliştirilen, güvenilirlik puanı 0.82, geçerlilik puanı ise 0.68 olan ve 20 ifadeden oluşan Empatik Eğilim Ölçeği uygulanmıştır.

Öğretmenlerle çalıştıkları okullarda ön görüşme yapılmış, araştırma hakkında bilgilendirmede bulunulmuş, gönüllülük esasına göre araştırmaya katılmak isteyen öğretmenlere onam formu onayı alınarak derslerinin olmadığı (zaman kısıtlarının olmadığı) bir zamanda veri toplama araçları yüz yüze uygulanmıştır.

Betimsel tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmada veriler betimsel istatistik yöntemiyle değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmadaki çalışma grubunun demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu

		n	%
Cinsiyet	Kadın	68	56,7
	Erkek	52	43,3
Medeni Durum	Evli	51	42,5
	Bekar	69	57,5
Yaş	20-29 Yaş	57	47,5
	30-39 Yaş	33	27,5
	40-49 Yaş	25	20,8
	50-59 Yaş	4	3,3
	60+	1	,8
Öğrenim Durumu	Lisans	100	83,3
	Yüksek Lisans	19	15,8
	Doktora	1	,8
Öğretmenlikte Geçen Hizmet Yılı	0-1 yıl	13	10,8
	2-5 yıl	48	40,0
	6-9 yıl	14	11,7
	10-13 yıl	13	10,8
	14-17 yıl	21	17,5
	20-23 yıl	6	5,0
	24 yıl ve üzeri	5	4,2
Toplam		120	100

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %56,7’si kadın %43,3’ü de erkeklerden oluşmuştur. Katılımcıların %57,5’i bekâr, %42,5’i ise evli olarak medeni durumlarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılanlarda yaş değişkenine göre en yüksek oranları, 20-29 yaş aralığındaki

öğretmenlerle (%47,5), 30-39 yaş aralığındaki öğretmenlerin (%27,5), en düşük oranı ise 50-59 yaş aralığındaki (%3,3) ve 60 yaş ve üzeri öğretmenlerin (%0,8) oluşturduğu görülmektedir.

Katılımcıların mezuniyet durumlarına bakıldığında, %83,3'ünün lisans mezunu, %15,8' inin yüksek lisans ve %0,8'inin de doktora programı mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcı gruba, öğretmenlikte geçen hizmet yılı değişkeni bakımından bakıldığında ise, 2-5 yıl arasındakilerin en yüksek orana sahip oldukları (%40), ikinci sırada 14-17 yıl arasındaki öğretmenler olduğu (%17,5), en düşük orana ise 20-23 yıl arasında olanlar ile (%4,2) ile 24 yıl ve üzeri olanlar (%4,2) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Eğitim Fakültesi Mezunu Öğretmenlerin Formasyon Alarak Öğretmenliğe Hak Kazanan Kişilerin Meslekte Olmalarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Formasyon ile öğretmenliğe hak kazanan kişilerin meslekte olmalarını nasıl karşılıyorsunuz?	n	%
Kesinlikle uygun bulmuyorum	40	33,3
Genellikle uygun bulmuyorum	24	20,0
Kendini geliştirmesi koşuluyla uygun buluyorum	37	30,8
Genellikle uygun buluyorum	13	10,8
Tamamen uygun buluyorum	6	5,0
Toplam	120	100

Tablo 2'ye bakıldığında, araştırmaya katılan eğitim fakültesi mezunu öğretmenler, eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olup formasyon ile öğretmenliğe hak kazanan kişilerin meslekte olmalarını %33,3 oranında kesinlikle uygun bulmadıklarını, %20' si de genellikle uygun bulmadıklarını düşünmektedirler. Kendini geliştirmesi koşuluyla uygun bulanların oranı ise %30,8'dir. Formasyon yoluyla (öğretmenlik formasyonu eğitimi olarak) öğretmenliğe hak kazanan kişilerin meslekte olmalarını genellikle uygun bulanların oranı %10,8 iken tamamen uygun bulanların oranı %5'tir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Formasyon ile Öğretmenliğe Hak Kazananların Mesleki Yeterlilik Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Farklı fakülte mezunu olup formasyonla öğretmenliğe hak kazananların mesleki yeterlilik düzeylerine ilişkin görüşleri	n	%
Kesinlikle yetersiz	19	15,8
Genellikle yetersiz	18	15,0
Eğitim olarak yeterli düzeyi gelebilirler	35	29,2
Genellikle yeterli	31	25,8
Tamamen yeterli	17	14,2
Toplam	120	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenler, formasyon ile öğretmenliğe hak kazananların mesleki yeterlilik düzeylerini %15,8 oranında kesinlikle yetersiz, %15 oranında ise genellikle yetersiz görürken, %25,8 oranında genellikle yeterli ve %14,2 oranında da tamamen yeterli görmektedirler.

Tablo 4. Öğretmenlerin Farklı Fakülte Mezunu Olup Formasyon Eğitimi Alacak Olma Olasılığı Durumunda Öğretmenlik Yapma Konusundaki Düşüncelerine İlişkin Dağılımı

Siz farklı fakülte mezunu olsaydınız, formasyon eğitimi alarak öğretmenlik yapmayı düşünür müydünüz?	n	%
Hayır	57	47,5
Evet	63	52,5
Toplam	120	100,0

Tablo 4'e bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin "Siz farklı fakülte mezunu olsaydınız, formasyon eğitim alarak öğretmenlik yapmayı düşünür müydünüz" şeklindeki olasılığa ilişkin %52,5 oranında "Evet" yanıtı verdikleri ve %47,5 oranında da "Hayır" yanıtı verdikleri görülmektedir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%	\bar{x}	ss
Kadın	68	56,6	66,86	6,56
Erkek	52	43,4	66,03	6,19
Toplam	120	100		

Empatik Eğilim Ölçeği'nin puanlamasına göre ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 en yüksek puan ise 100'dür. Ortalamanın üzerindeki puan ne kadar yüksek ise empatik eğilim o oranda yüksek kabul edilmektedir. Tablo 5'e bakıldığında katılımcıların empatik eğilim puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu; kadın öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ortalamasının ($\bar{x} = 66,86$) erkek öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ortalamasından ($\bar{x} = 66,03$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Medeni Durum	n	%	\bar{x}	ss
Evli	51	42,5	66,03	6,46
Bekar	69	57,5	66,85	6,37
	120	100		

Tablo 6'ya bakıldığında araştırmaya katılan hem evli hem bekar öğretmenlerin empatik eğilimlerinin ortalamasının üzerinde olduğu; bekar öğretmenlerin empatik eğilim düzeyi ortalamasınının ($\bar{x} = 66,85$) evli olan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyi ortalamalarından ($\bar{x} = 66,03$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	n	%	\bar{x}	ss
20-29 yaş	57	47,5	67,01	6,48
30-39 yaş	33	27,5	65,87	6,27
40-49 yaş	25	20,8	65,68	6,96
50-59	4	3,4	68,75	2,06
60 yaş ve üzeri	1	,8	70	-
Toplam	120	100		

Tablo 7'ye göre araştırmaya katılan bütün yaş grubundaki öğretmenlerin empatik eğilimlerinin ortalamasının üzerinde olduğu ancak 20-29 yaş arası öğretmenlerde empatik eğilim düzeylerinin ($\bar{x} = 67,01$) diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	n	%	\bar{x}	ss
Lisans	100	83,4	66,30	6,61
Yüksek Lisans	19	15,8	67,42	5,31
Doktora	1	,8	70,0	-
Toplam	120	100		

Tablo 8'e göre araştırmaya katılan tüm öğrenim düzeyindeki öğretmenlerin empatik eğilimlerinin ortalamasının üzerinde olduğu; öğretmenlerin, yüksek lisans eğitimini tamamlamış olan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin ($\bar{x} = 67,42$) lisans mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

* Öğrenim durumu doktora olan katılımcının her ne kadar puanı yüksek görünse de katılımcı sayısı 1(bir) olduğu için diğer gruplarla karşılaştırılması uygun bulunmamıştır.

Tablo 9. Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Hizmet Süresi Değişkenine Göre Dağılımı

Hizmet Süresi	n	%	\bar{x}	ss
0-1 yıl	13	10,9	66,46	6,21
2-5 yıl	48	40,0	67,85	5,97
6-9 yıl	14	11,7	65,64	8,17
10-13 yıl	13	10,9	63,38	5,14
14-17 yıl	21	17,5	65,80	6,07
20-23 yıl	6	5,0	63,33	7,96
24 yıl ve üzeri	5	4,0	71,00	4,84
Toplam	120	100		

Tablo 9'a göre hizmet süresi bakımından tüm katılımcıların empatik eğilim düzeyleri yine ortalamasının üzerindedir. Ancak gruplar arası karşılaştırmaya bakıldığında; hizmet süresi 24 yıl üzeri olanların (n=5) empatik eğilim düzeyi ortalamaları ($\bar{x} = 71$) diğer bütün gruplara oranla en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmenlikteki hizmet süresi 20-23 yıl ve 24 yıl ve üzeri olanların diğer hizmet gruplarında yer alanların sayılarına kıyasla düşük sayıda olmaları dikkate

alınmadığında ise katılımcı dağılımları bağlamında en yüksek sayıda (n=48; %40) olan 2-5 yıl arası hizmet yılı olanların empatik eğilim düzeyleri ortalaması ($\bar{x} = 67,85$) diğer gruplara oranla daha yüksektir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Formasyon ile Öğretmenlik Yapanların Meslekte Olmalarını Uygun Bulup Bulmama Değişkenine Göre Dağılımı

Meslekte Bulunmaları Uygun Bulup Bulmama	n	%	\bar{x}	ss
Kesinlikle uygun bulmuyorum	40	33,3	66,77	6,68
Genellikle uygun bulmuyorum	24	20,0	66,58	7,27
Kendini geliştirmesi koşuluyla uygun buluyorum	37	30,8	66,54	5,87
Genellikle uygun buluyorum	13	10,9	66,46	6,31
Tamamen uygun buluyorum	6	5,0	64,33	5,53
Toplam	120	100		

Tablo 10'a bakıldığında, öğretmenlerin, formasyonla öğretmenlik yapanların meslekte olmalarını uygun bulup bulmama konusundaki tüm katılımcıların empatik eğilim puanları ortalamasının üzerindedir. Bu düzeye rağmen empatik eğilim puanı en yüksek olanların ($\bar{x} = 66,77$) aynı zamanda "Formasyonla öğretmenlik yapanların meslekte bulunmalarını kesinlikle uygun bulmuyorum" diyen en büyük orandaki katılımcılar (%33,3) olduğu görülmektedir. Empatik eğilim düzeyi bakımından ikinci sırada ($\bar{x} = 66,58$) yer alan ve "Genellikle uygun bulmuyorum" diyen katılımcıların oranının ise %20 olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Öğretmenlerin "Empatik Eğilim Düzeylerinin Formasyon ile Öğretmenliğe Hak Kazananların Mesleki Yeterlilik Düzeylerini Yeterli Bulup Bulmama Değişkenine Göre Dağılımı

Mesleki Yeterliliklerini Yeterli Bulup Bulmama	n	%	\bar{x}	ss
Kesinlikle yetersiz	19	15,9	66,33	6,77
Genellikle yetersiz	18	15,0	66,00	7,04
Kendini geliştirmesi koşuluyla yeterli olabilir	35	29,1	66,60	6,09
Genellikle yeterli	31	25,9	66,77	5,58
Tamamen yeterli	17	14,1	66,17	7,85
Toplam	120	100		

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan öğretmenler tarafından, farklı fakülte mezunu olup formasyonla öğretmenliğe hak kazananların mesleki yeterlilik düzeylerinin genellikle yeterli bulunması ($\bar{x} = 66,77$) diğerler görüşlere oranla en yüksek ortalama puana sahiptir. Bu grubun aynı zamanda katılımcı oranı bakımından da (%25,9) ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Formasyonla öğretmenlik yapanların mesleki yeterliliğini "Genellikle yetersiz" bulanların (%15) ise en düşük empatik eğilim puanına ($\bar{x} = 66$) sahip oldukları görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların tamamının empatik eğilim düzeyi puanları ortalamanın üzerindedir. Ancak bu puanların bütün kategorilerde bazı farklılıklar gösterdiği de görülmüştür.

Cinsiyet değişkeni bakımından kadın öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri erkek öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinden yüksek (düşük bir oranda da olsa) bulunmuştur. Bu durum Akbulut ve Sağlam (2010) yapmış oldukları araştırma sonucunda erkek öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin kadın öğretmenlere oranla daha az olduğu yönündeki sonucuyla örtüşmektedir. Öğretmenler dışındaki farklı gruplarla yapılan empatik eğilim düzeyleriyle ilişkili çalışmalarda da kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde empatik eğilim gösterdiklerinin bulgulanması (Rehber, 2007; Seymen, 2007 ve Durak ve Vurgun, 2006) araştırmanın bu bulgusuyla örtüşmektedir. Bu durum her üç çalışmada da genel olarak kadınların duygusal bir yapıda olmasıyla açıklanmaktadır.

Bununla birlikte toplumumuzun ataerkil bir yapıda olması göz önünde bulundurulduğunda, aile ortamında babanın otoriteyi, annenin ise bir anlamda "arabulucuyu" temsil ettiği düşünüldüğünde; çocuğu anlama konusunda annenin daha etkin olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda hemcins ebeveyn ile özdeşleşmiş kadın kimliğinin daha yüksek empati düzeyine sahip olmasının da bu sonuç ile örtüştüğü düşünülebilir.

MEB 2019-2020 Örgün Eğitim istatistiklerine bakıldığında Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında toplam 98.825 öğretmenin 5.910'unun erkek (%6) ve 92.915'inin kadın (%94); İlkokullarda toplam 309.247 öğretmenin 112.439'unun erkek (%36) ve 196.808'inin kadın (%64); ortaokullarda toplam 371.590 öğretmenin 154.611'i erkek (%41,6) ve 216.979'unun kadın (%58,4); liselerde ise toplam 380.631 öğretmenin 187.156'sının erkek (%49) ve 193.475'inin kadın (%51) olduğu görülmektedir (www.sgb.meb.gov.tr). Başta okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenler olmak üzere ilkökul öğretmenlerinin, bu kurumlarda öğrenim gören çocuklara (yaşları nedeniyle de) bir "anne şefkati" ile yaklaştıkları ve yaklaşacakları evrensel düzeyde yaygın bir düşüncedir. Dolayısıyla MEB istatistiklerine bakıldığında da özellikle okul öncesi eğitim kurumlarındaki kadın öğretmenlerin %94 oranında, ilkökullarda %64 oranında oldukları göz önüne alındığında kadın öğretmenlerin empatik eğilimlerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olmasının anlaşılır bir durum olduğu düşünülebilir. Hemen hemen her düzeydeki eğitim-öğretim kurumlarındaki erkek öğretmenlerin de okul kurallarının uygulanmasında "otorite" olarak algılanmasının da yine genel geçer bir biliş olması bu yorumu destekler niteliktedir.

Araştırmada, öğretmenlerin yaş değişkenine göre empatik eğilim düzeylerine bakıldığında, 20-29 yaş arası öğretmenlerde empatik eğilim düzeylerinin, diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Kılıç (2005) da yaptığı çalışmada, okul öncesinde görev yapan öğretmenlerinin yaşları arttıkça empatik eğilimlerinin düştüğü sonucunu bulgulamıştır. Bu durum, öğretmenlerin mesleğe başlamalarının ilk yıllarında olmalarıyla yani idealizmle, meslekî heyecanlarıyla, kendilerini gerçekleştirme arzularıyla ve aynı zamanda zamanla yaşama olasılığı olan meslekî tükenmişlik düzeyine henüz gelmemiş olmalarıyla açıklanabilir.

Araştırmaya katılan bekar öğretmenlerin evli olan öğretmenlere kıyasla empatik eğilimlerinin daha göre (yine çok düşük oranda) yüksek olduğu görülmüştür. Çelik'in (2008) okul öncesi öğretmenleriyle yürüttüğü bir çalışmada da medeni durum değişkenine göre bekar öğretmenlerin empatik eğilim düzeyi evlilere oranla daha yüksek çıkmıştır. Ancak Çelik, aradaki farkın az olmasından ötürü medeni durumun empatik düzeyiyle ilişkili olmadığını belirtmiştir. Küçük de olsa bu fark evli olan öğretmenlerin daha fazla sorumluluk sahibi olmaları, kendilerini gerçekleştirecekleri ikinci bir alan olan ev ve evlilik yaşantısı olmasıyla diğer bir ifade bekar

olanların kendilerini gerçekleştirecekleri asıl alanı evli olanlara kıyasla öğretmenlik mesleği olarak görmeleriyle açıklanabilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenim durumlarına göre empatik eğilim düzeylerine bakıldığında yüksek lisans eğitimini tamamlamış olan öğretmenlerin empatik eğilimlerinin lisans mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Genç ve Kalafat (2008) öğretmen adaylarının empatik becerileriyle demokratik tutumlarını farklı değişkenlerle değerlendirdikleri çalışmada, empati davranışının, öğrenim düzeyine bağlı olarak farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Kılıç (2005) yaptığı çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin öğrenim düzeyi arttıkça empatik eğilim düzeylerinin arttığını bulgulamıştır. Her iki sonuç, araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Bu durum, öğrenim düzeyi arttıkça alınan eğitimler yoluyla kazanılan bilgiler doğrultusunda edinilen kazanımlarla ve aynı zamanda yaşın getirdiği olgunlaşmayla açıklanabilir.

Meslekteki hizmet yılı 0-5 yıl arasında olan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin diğer yıllara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Hizmet yılı 24 ve üzeri olan katılımcıların her ne kadar ortalama puanları ($\bar{x} = 71$) yüksek olarak görünse de bu hizmet yılında yer alan katılımcı sayısının ($n=5$) diğer gruplara göre çok düşük olması nedeniyle yorumlamanın hatalı olacağı düşünülmelidir. Bu sonuç, 2004 yılındaki Barut'un araştırmasında yer alan ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin hizmet yılına bağlı olarak farklılaşması yönündeki bulgusuyla desteklenmektedir. Aynı zamanda yukarıdaki yaş faktöründe yapılan açıklamalarla da uyumaktadır.

Araştırmaya katılan eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin formasyon ile öğretmenliğe hak kazanan kişilerin meslekte olmalarına ilişkin görüşlerinde, "Kesinlikle uygun bulmuyorum" seçeneğinden "Tamamen uygun buluyorum" seçeneğine kadar bütün seçeneklerde birbirine çok yakın ortalamalarda puanlar ($\bar{x} = 66,46$ ile $\bar{x} = 66,77$ arasında) aldıkları görülmüştür. Ancak empatik eğilim puanı en yüksek olanların ($\bar{x} = 66,77$) aynı zamanda "Formasyonla öğretmenlik yapanların meslekte bulunmalarını kesinlikle uygun bulmuyorum" diyen en büyük orandaki katılımcılar (%33,3) olması dikkat çekicidir. Benzer biçimde empatik eğilim düzeyi bakımından ikinci sırada ($\bar{x} = 66,58$) yer alan ve "Genellikle uygun bulmuyorum" diyen katılımcıların oranının da %20 olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile formasyonla öğretmenlik yapanların meslekte olmalarını uygun bulmayan katılımcıların toplam oranı %53,3'tür. Koşullu olarak uygun bulanlar da (%30,8) bir anlamda uygun bulmayanlar grubunda değerlendirildiğinde bu oranın %81,1 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu durumun katılımcıların empatik eğilim düzeyleri ile ilişkili olmadığı açıktır. Elde edilen bulgu, katılımcıların, formasyonla öğretmenliğe hak kazananların formasyonlarının içeriğini yeterli bulmamaları ile açıklanabilir. Çünkü katılımcıların %60' ı formasyonla öğretmenliğe hak kazananların mesleki yeterliliklerini de (koşullu olarak yeterli bulanları da dahil ettiğimizde) "yetersiz" olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda bu her iki sonuç, katılımcıların bu konuda (formasyonu yeterli bulmama konusunda) yeterince bilgiye sahip olup olmayla da eğitim-öğretim ortamında bu yetersizliği gözlemlemeyle de ön yargıyla da veya eğitim fakültesi mezunlarının işsiz kalmalarının sebebi olarak formasyonla öğretmenliğe hak kazanıp göreve başlayanları düşünmeleriyle de (biri, birkaçı veya hepsi ile) ilişkili olabilir. Ancak katılımcıların "Siz farklı fakülte mezunu olsaydınız, formasyon eğitimi alarak öğretmenlik yapmayı düşünür müydünüz?" sorusuna ortalamanın biraz üzerinde (%52,5) "Evet" yanıtı vermeleri daha çok işsiz kalma ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

ÖNERİLER

1. Eğitim fakültesi mezunu olmaları nedeniyle öğretmenliğe yeterli ve yetkin varsayılan öğretmenlerin, farklı fakültelerden mezun olup formasyon eğitimi alan öğretmenlere ilişkin empatik eğilimlerinin daha da üst düzeye erişebilmesi adına, MEB ve YÖK iş birliği ile formasyon eğitimi müfredatı hem geliştirilebilir hem süresi uzatılabilir. Bu sayede, eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin müfredatın yeterliliğine ilişkin düşünce ve tutumları olumlu yönde geliştirilerek gerek aynı kurumda gerekse aynı örgün eğitim basamağında bulunan farklı kurumlardaki meslektaşları ile iş birliği, dayanışma ve üretkenlik çalışmaları artırılabilir.
2. MEB, fakültelerden mezun olup formasyon eğitimiyle öğretmenlik mesleğine hak kazanan öğretmenlere yönelik (hizmet içi eğitimler döneminde) eğitimler düzenleyerek hem eğitim fakültesi mezunlarının empatik eğitimlerinin olumlu yönde gelişmesine hem formasyonla öğretmenliğe hak kazananların öğretmenlikte olmalarını uygun bulmamaya ve mesleki yetersizliklerine ilişkin düşüncelerini olumluya dönüştürmeye katkıda bulunabilir.
3. MEB'in, her yıl programında yer alan il, ilçe ve okullarda gerçekleştirilen Hizmet İçi Eğitim programlarında branşlarla ilgili eğitimlere yer verilerek, bu eğitimlere ilçe hatta il sınırları içinde farklı okullarda görev yapan branş öğretmenleri (özellikle hem eğitim fakülte mezunlarının hem de formasyonla öğretmenliğe hak kazananların bir arada olacakları şekilde) buluşturulabilir. Bu eğitimlerde özellikle empatik yaklaşımı içeren çalıştaylara yer verilerek aynı ekiplerde yer almaları sağlanabilir. Ekipteki iş birliği çalışmalarındaki dayanışma ve iş birliği büyük olasılıkla aynı amaçlara hizmet edeceği için birbirlerine ilişkin algılarının olumlu yönde gelişmesi sağlanabilir.
4. Empati konusunu doğrudan ele alan ve psikodrama uygulamalarını ağırlıklı olarak içeren etkinlikler öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen hizmet içi eğitim programlarına dahil edilebilir.
5. Verimlilik çerçevesinde, örgün eğitim kurumlarının her basamağında özellikle proje çalışmaları teşvik edilerek, eğitim fakültesi mezunları ile formasyon eğitimi yoluyla öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenlerin birbirlerini daha yakından tanımaları, olumlu etkileşim, iş birliği ve dayanışma davranışlarını artırmaları sağlanabilir.
6. Gerçekleştirilen bu çalışma, örgün eğitimin hemen her basamağındaki öğretmenlerle gerçekleştirilebilir, bulgular daha fazla örneklem üzerinden karşılaştırılabilir ve değerlendirilebilir. Hatta bu çalışmalarda görev yapılan bölgelere, okul türlerine ve branşlara da yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, E. ve Sağlam, H. İ. (2010). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(2): 197-214.
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *Turkish Studies*, 8(12): 15-28.
- Akkoyun, F. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1): 103-124.

- Aykora E., Tekin, A., Özdağ, Dereceli, Ç. and Uzunkaya, D. (2010). Communication skills and emphatic tendency: Physical education and fine arts student. *Journal Ovidius University Annals, Physical Education and Sport/Science, Movement and Health Series*, 10(2): 639-643.
- Barut, Y. (2004). Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma eğilimi düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. 13. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 6-9 Temmuz 2004. Malatya. Ss:1-11.
- Bastick, T. (2000). Why teacher trainee chooses the teaching profession: Comparing trainees in metropolitan and developing countries. *International Review of Education*, 46(3), 343-349.
- Borke, H. (1973). The development of empathy in Chinese and American children between three and six years of age: A cross-cultural study. *Developmental Psychology*, 9(1): 102-108.
- Bulut, H. ve Düşmez, İ. (2014). Öğretmenlerin empatik eğilim becerilerinin demografik ve mesleki değişkenler bakımından karşılaştırılması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2014(1): 105-115.
- Butt, G., MacKenzie, L. and Manning, R. (2010). Influences on British South Asian women's choice of teaching as a career: "You're either a career person or a family person; teaching kind of fits in the middle". *Educational Review*, 62(1): 69-83.
- Çay, E. (2017). *Üsküdar Üniversitesi öğrencilerinin ruhsal hastalıklara yönelik inançlarının ve empatik eğilim düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, E. (2008). *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demirtaş, H. ve Kırbaç, M. (2016). Pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin pedagojik formasyon eğitimine ilişkin görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2): 138-152
- Dökmen, Ü. (1994). Yeni bir empati modeli ve empatik becerinin iki farklı yaklaşımla ölçülmesi. *Psikoloji Dergisi*, 7(24): 42-50.
- Dökmen, Ü. (2018). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durak, F. ve Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2): 73-77.
- Engin, G. ve Genç, S. Z. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimleri (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği). *International Journal of Language Academy*, 2015(7): 116-123.
- Eraslan, L. ve Çakıcı, D. (2011). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2): 427-438.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2008). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19): 211-222.
- Gao, W. and Mager, G. (2011). Enhancing preservice teachers' sense of efficacy and attitudes toward school diversity through preparation: A case of one U.S. inclusive teacher education program. *International Journal of Special Education*, 26(2): 92-107.

- Kabapınar, Y. (2002). İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan ders kitapları ve öğretim materyalleri açısından Türkiye ve İngiltere örnekleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1): 247-270.
- Karataş, Z. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ve benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 97-114.
- Kılıç, A. (2016). *Turist rehberlerinde empatik eğilim ve çatışma çözme davranışı ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kılıç, S. (2005). *İstanbul'daki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, M. ve Yılmaz, B. Ş. (2015). Kamu personeli seçme sınavına hazırlanan öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3): 1-12.
- Lipka, P. R. and Goulet, L. R. (1981). Age and intergroup differences in attitudes toward the teaching profession: How do teachers and students view themselves and each other? *Contemporary Educational Psychology*, 6(1): 12-21.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB).
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf. Erişim Tarihi: 11/10/2019.
- Onay, İ., Egüz, Ş. ve Ünal, A. (2015). Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3): 564-571.
- O'Sullivan, M., Mac Phail, A. and Tannehill, D. (2009). A career in teaching: Decisions of the heart rather than the head. *Irish Educational Studies*, 28(2): 177-191.
- Özdemir, N. (2015). *Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri ile bireyselleştirilmiş bakım alguları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özen, H. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin empatik yönelimlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23): 13-23.
- Rehber, E. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Saygılı, G., Kırıktaş, H. ve Gülsoy, T. H. (2015). Bazı değişkenlere göre öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları*, 4(1): 73-82.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim (kuramdan uygulamaya)*. Ankara: Ertem Matbaacılık Yayınları.
- Seymen, S. (2007). *KKTC Gazimağusa devlet hastanesinde çalışan yüksek hemşire ve hemşirelerin empatik eğilimleri ile yatan hastaların hemşirelere karşı duydukları memnuniyet düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.

- Sönmez, V., (1986). Türkiye'de eğitimin kalitesi ve geleceği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 49-63.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Thornton, M., Bricheno, P. and Reid, I. (2002). Students' reasons for wanting to teach in primary school. *Research in Education*, 67(1): 33-43.
- Türkeli, A., Hazar, Z., Demir, G. T. ve Namlı, S. (2017). Beden eğitimi ve spor alanında pedagojik formasyon alan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4): 12-19.
- Uğur, A. (2007). *Oluşturmacı sosyal bilimler öğretiminde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerine etkisi: bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Varış, F. (1985). *Eğitim Bilimine Giriş*. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:146. Ankara.
- Yıldırım, A. (2001). *Boşanma ile eşlerin empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yüksel, İ. ve Adıgüzel, A. (2012). Atanan ve atanamayan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(6): 287-293.